

Szögi Henrietta

Újvidéki Egyetem, Bölcsészettudományi Kar, Magyar Nyelv és Irodalom Tanszék
szogiheni94@gmail.com

VÁLTOZÓ VILÁG

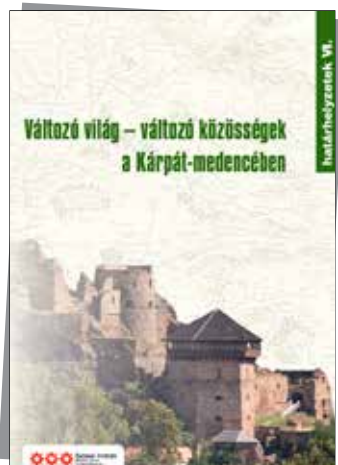
Changing World

Svet koji se menja

Változó világ – változó közösségek a Kárpát-medencében. Határhelyzetek VI. Szerkesztette Fedinec Csilla és Szoták Szilvia. Balassi Intézet Márton Áron Szakkollégium, Budapest, 2013

A Határhelyzetek című sorozat az Emberi Erőforrások Minisztériuma és a Balassi Intézet közös pályázata alapján a Márton Áron Szakkollégium kutatói és tehetséggondozói programjaiban részt vevő külföldi magyar egyetemi hallgatók és doktoranduszok tanulmányait tartalmazza. A kötet a külföldi magyar kutatók műhelyévé vált. A szerzők olyan interdiszciplináris megközelítések segítségével mutatnak rá a felgyorsult világ változásaira, ami által szembesülhet az olvasó a kisebbségi dilemmákkal. A tanulmányok jelentős része történelmi-politológiai témával, a két- és többnyelvűség problémakörével, nyelvpedagógiai és irodalmi kérdésekkel foglalkozik, emellett a szórványmagyarság idegenforgalmi sajátosságának, illetve a kistérségek életmód-életviteli szokásának problémaköre is a kutatás fókuszába került. Az évkönyv húsz fiatal kutató tanulmányát tartalmazza, terjedelmi okok miatt ismertetőmben hat tanulmányt emeltem ki.

Bajcsi Ildikó munkája a kisebbségi női sokorról szól a 20. század (Cseh)Szlovákiájában. Az 1920-as években született nők életútját elemzi; ez az a generáció, amely már kisebbségi magyarként szocializálódott, a kommunizmus időszakában. Egy sajátos nőtörténelmi kutatást mutat be, amelyben a nők az elbeszélés

alanyává válnak. A narratív életinterjú módszerével olyan társadalmi folyamatokba nyújt betekintést, amely az egyének státusával kapcsolatos. A tanulmány egy parasztasszony, egy értelmiségi nő és egy zsidó identitású asszony életét vizsgálja, akiknek a sorsára kihatott a rendszerváltás. Mindhárom elbeszélés más megközelítésű élettörténetet tükröz. A falusi parasztasszony (Cs. Eszter) elbeszélésében a családi életet mutatta be. Az első Csehszlovák Köztársaság bukása után a nő boldog gyermekeveit tragédiák sorozata szakította meg; a rendszerváltás időszaka szenvedéssel és nyomorúsággal töltötte meg életét. „Az anyagi jellegű gondok mellett Cs. Eszter a 21. században az emberi kapcsolatok elsilányulását tartja a társadalom legfőbb problémájának” – írja a szerző. Második interjúalanya Mayer Judit, aki egy pozsonyi értelmiségi családban született. Életútját szakmai szemszögből látta, melynek alakulásában a politikai hatalmak nagy szerepet játszottak. Számára a legfontosabb a ranglétrán való feljebb jutás, amire csak a párttagoknak van lehetőségük. A harmadik alany Ádlerová Magdaléná kettős identitású zsidó nő, akinek életében fontos szerepet játszott a vallás és a hit, melynek segítségével újra tudta kezdeni életét.

A régiópolitika témakörében Rózsa Rita Szerbia uniós tárgyalásainak állomásait és dilemmáit vizsgálja a vajdasági magyar kisebbség szerepére fókuszálva. A kisebbségnek nehéz úgy érvényesülnie, hogy a többségi nemzet eltérő kulturális és vallási identitással rendelkezik. Egyre aktuálisabbá válik a „menni vagy maradni” kérdés. Az állam nem tudja kielégíteni a magyarság anyanyelvű kulturális igényeit, így a kisebbség akadályozottá válik a továbbtanulásban és a munkavállalásban. Szerbia unióhoz való csatlakozásának menetét a „koszovói kérdés” határozta meg, és a jövőben részben ettől függenek az uniós tárgyalások. A vajdasági politika gyengeségének a több pártra való szakadást tartja. E pártok között nincs együttműködés, így nem marad elég figyelmük az európai integrációra, holott a vajdasági fiatalok többsége jövőjének építését az európai csatlakozástól reméli.

Lulić Emil tanulmányában Újvidék sétálóutcájának, a Duna utcának a nyelvi tájképéről ír. Újvidék a Vajdaság központja, egy olyan multikulturális közeg, amit a nyelvi sokszínűség jellemez. A Duna utcában a szerb feliratok mellett más nyelvekkel is találkozhat az arra sétáló. A nyelvi tájkép fogalma alatt a hivatalos útjelző táblákat, reklámtáblákat, utcanéveket, helyneveket és kereskedelmi egységeket érti. A tanulmány párhuzamot von a hivatalos szférában alkalmazott nyelvhasználat és a nem hivatalos személyek nyelvhasználat között. A hivatalos szférában a kormány széles körű nyelvi jogokat biztosít. A tartományi hatáskörbe tartozó intézmények betartják ezeket a nyelvi jogokat, de ez nem mondható el az újvidéki intézményekről, melyekre a szerb–angol kétnyelvűség jellemző. A szerző szerint megengedhetetlen, hogy egy olyan multikulturális

város mint Újvidék, csak a szerb–angol kétnyelvűséggel éljen. A Duna utca nyelvi tájképe olyan nyelvi és politikai folyamatokra világít rá, amelyek a járókelők szeme előtt játszódnak le.

Roginer Oszkár a jugoszláviai magyar irodalomról és a geokulturális identitásról ír. A második világháború utáni években kialakul a jugoszláviai magyar irodalom, ekkor jelentkezik újra folyóirat-kultúra a Vajdaságban. Ebben a korszakban teremtődött meg a geokulturális identitás, amely 1992-ig meghatározta a közösségi gondolkodást. Roginer kutatását az 1945 és 1950 között megjelent szépirodalmi szövegeket is közlő sajtóra alapozta, amelyek a következők: *Dolgozók, 7 Nap, Hid, Ifjúság Szava, Munkánk, Szabad Vajdaság – Magyar Szó* és a *Zágrábi Magyar Újság*. A két világháború között a kisebbségeket nem asszimilálni, hanem felszámolni akarták, így a magyar nyelvű kulturális megnyilvánulások a jugoszlávok közé épültek be. Ez az időszak a szerző szerint azért érdekes, mert kritikailag eddig kevesen tekintették át, így inkább átideologizált ismertetőik vannak róla.

Stark Gabriella Mária tanulmányában az erdélyi kisebbségi oktatás helyzetével foglalkozik. A kisebbségi oktatás hozzájárul az identitás és a közösségi élmény megerősítéséhez. Az oktatási rendszer vizsgálatát azért tartja fontosnak, mert jelentős szerepe van a fiatalok etnikai szocializációjában. Tanulmányában az erdélyi magyar tankönyvkiadás helyzetét mérte fel. Munkájából kiderül, hogy a kisebbségi tankönyvkínálat szűkösebb a többségi kínálatnál. Kérdőíves felmérése szerint a magyar tagozaton tanuló elemi iskolások tankönyvei közepes mértékben felelnek meg a minőségi követelményeknek. A szakirodalomra alapozott felvetése – miszerint a román nyelvből magyarra fordított könyvek kevésbé színvonalasak – nem igazolódott be. A pedagógusok tankönyvíráshoz való viszonyulása alapján tankönyvíró/tankönyvszerkesztő munkacsoportok létrehozását javasolja. A szerző úgy gondolja, hogy az esélyegyenlőség szempontjából fontos szerepük van a tankönyveknek, de ennél még fontosabb a pedagógus attitűdje.

Fendrik Bertalan a vajdasági fiatalok életminőségét és egészségmegtartását kutatta. Kutatása szerint a vajdasági és magyarországi fiatalok csoportja között szignifikáns különbség van az étellel való elégedettség tekintetében. Továbbá szignifikáns eltérést feltételezett a depresszió előfordulásának mértékében. A vizsgálatot online önkitöltős kérdőívvel végezte, főleg 18 és 35 év közötti fiatalok jelentkezését várta, akik Magyarországon vagy a Vajdaságban élnek, és hat hónapnál hosszabb időn át nem tartózkodtak folyamatosan más országban. A különbségek szembeötlők voltak: a vajdasági fiatalok körében magasabb a munkanélküliség aránya (29,9) a magyarországi adatközlőkhöz képest (9,6). Iskolázottság szempontjából több magyarországi kitöltőnek van egyetemi ok-

levele, mint vajdaságinak. Fendrik kutatásának eredményeiből levonható, hogy a magyarországi kitöltők szignifikánsabban elégedettebbek életükkel a vajdaságiaknál. Az eredmények megerősítették a szerző hipotézisét, amely szerint a kisebbségi identitás elemei eltérnek a többségi identitástól.

Az évkönyv hat fejezetre tagolódik. A tanulmányok témái összefüggnek egymással, egy fejezeten belül önállóak, de a többivel együtt olvasva egységes képet alkotnak a kisebbségi magyar határhelyzetről.